

Preventie van musculoskeletale aandoeningen voor kelners

FEDERALE OVERHEIDSDIENST WERKGELEGENHEID, ARBEID EN SOCIAAL OVERLEG

Het Hoofdbestuur van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
is gevestigd in de Ernest Blerotstraat 1 te 1070 Brussel

Tel.: 02 233 41 11 (algemeen oproepnummer)

Fax: 02 233 44 88 (algemeen faxnummer)

E-mail: fod@werk.belgie.be - <http://www.werk.belgie.be>

De adressen van de regionale directies van de inspectiediensten
(Toezicht op de Sociale Wetten en Toezicht op het Welzijn op het Werk)
bevinden zich op pagina 3 van de omslag.

OPDRACHTEN VAN DE FOD WERKGELEGENHEID, ARBEID EN SOCIAAL OVERLEG

- De voorbereiding, de bevordering en de uitvoering van het beleid inzake collectieve arbeidsbetrekkingen, de begeleiding van het sociaal overleg, de preventie en de verzoening bij sociale conflicten;
- De voorbereiding, de bevordering en de uitvoering van het beleid inzake individuele arbeidsbetrekkingen;
- De voorbereiding, de bevordering en de uitvoering van het beleid inzake het welzijn op het werk;
- De voorbereiding, de bevordering en de uitvoering van het beleid inzake werkgelegenheid, regulering van de arbeidsmarkt en werkloosheidsverzekering;
- De voorbereiding, de bevordering en de uitvoering van het beleid inzake gelijkheid;
- Ervoor zorgen dat de uitvoering van de beleidslijnen inzake collectieve en individuele arbeidsbetrekkingen, welzijn, werkgelegenheid en gelijkheid worden nageleefd, en dit via de inspectiediensten die een raadgevende, preventieve en repressieve rol vervullen;
- Administratieve boetes opleggen, meer bepaald bij inbreuken op de reglementaire bepalingen die voortvloeien uit de beleidslijnen inzake collectieve en individuele arbeidsbetrekkingen, welzijn, werkgelegenheid en gelijkheid;
- De sensibilisering van de sociale en economische actoren inzake de humanisering van de arbeid;
- De uitdieping van het sociale Europa

Administraties van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

- Diensten van de voorzitter
- Stafdienst Budget en Beheerscontrole
- Stafdienst Personeel en Organisatie
- Stafdienst Informatie- en Communicatietechnologieën
- Algemene Directie Collectieve Arbeidsbetrekkingen
- Algemene Directie Individuele Arbeidsbetrekkingen
- Algemene Directie Toezicht op de Sociale Wetten
- Algemene Directie Humanisering van de Arbeid
- Algemene Directie Toezicht op het Welzijn op het Werk
- Algemene Directie Werkgelegenheid en Arbeidsmarkt

Beroepsgebonden Musculoskeletale Aandoeningen

Preventie van musculoskeletale aandoeningen voor kelners

Maart 2013

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

Deze fiche werd samengesteld door een team van Prevent bestaande uit:

- Jean-Philippe DEMARET, ergonomo en licentiaat kinesitherapie en lichamelijke opvoeding;
- Frédéric GAVRAY, ergonomo, kinesitherapeut en licentiaat gezondheidsopvoeding;
- Freddy WILLEMS, Europees ergonomo en ergotherapeut.

Dankbetuiging

Dank aan alle personen die interesse hebben getoond voor dit werk, hun praktische ervaring hebben gedeeld en ons de mogelijkheid hebben geboden om foto's te gebruiken van reële situaties.

Bijzondere dank aan:

- de schoonmaakdienst van het Universitair Ziekenhuis Gent
- NH Hotel Gent
- BO CARO bvba (Waver)
- Christine Knott, FOREM (Grâce-Hollogne)
- Joel Rademaker, Les Cours (Herve)
- Sabine, Bruno, Vincent, restaurant Le Long Cours, Luchthaven Luik (Grâce-Hollogne)
- Hotel Restaurant Mondial (Somaglia, Italië)
- Antoine Belgium nv
- Hotelschool Gent

M/V

De term "kelner" in deze publicatie verwijst naar personen van beide geslachten.

Cette publication peut être également obtenue en français.

Deze fiche werd opgesteld op vraag van de Algemene Directie Humanisering van de Arbeid van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en is gerealiseerd met de steun van de Europese Unie – Europees Sociaal Fonds

Coördinatie: Directie van de communicatie

Omslag en vormgeving: Rilana Picard

Druk: Rosseels Printing

Wettelijk depot: D/2013/1205/16

Verantwoordelijke uitgever:

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
Ernest Blerotstraat 1 - 1070 Brussel

Deze fiche is gratis te verkrijgen

- Telefonisch op het nummer 02 233 42 11
- Door rechtstreekse bestelling op de website van de FOD:
www.werk.belgie.be
- Schriftelijk bij de Cel Publicaties van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg Ernest Blerotstraat 1 - 1070 Brussel
Fax: 02 233 42 36
E-mail: publicaties@werk.belgie.be

© FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

Alle rechten voorbehouden voor alle landen. Niets uit deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of enige wijze, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de Directie van de communicatie van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Indien de veelevoudiging van teksten uit deze brochure echter strikt niet-commercieel gebeurt, voor informatieve of pedagogische doeleinden, is dit toegestaan met bronvermelding en, in voorkomend geval, met vermelding van de acteurs van de brochure.

Wat zijn musculoskeletale aandoeningen?

“Musculoskeletale aandoeningen” (MSA) is een verzamelnaam voor de problemen (pijn, jeuk, prikkelingen, warmte, krampen, stijfheid,...) ter hoogte van de musculoskeletale structuren (de spieren, de pezen, de ligamenten, de zenuwen en de gewrichten met het kraakbeen en de slijmbeurs) waarmee men wordt geconfronteerd tijdens zijn professionele activiteiten. Deze aandoeningen kunnen gelokaliseerd zijn ter hoogte van de bovenste ledematen (schouders, ellebogen, polsen), ter hoogte van de onderste ledematen (knieën) en ter hoogte van de nek of de rug.

Deze problemen zijn te wijten aan een “overbelasting” van de musculoskeletale structuren. Het intensief gebruik van bepaalde musculoskeletale structuren kan leiden tot letsels die, naargelang de plaats van het letsel, met min of meer bekende benamingen worden aangeduid. Zo spreekt men over een «tendinitis», wanneer een pees wordt aangetast, een «carpaal tunnelsyndroom», wanneer het letsel zich voordoet aan het kanaal gevormd door de beenderen en de ligamenten van de pols alsook over «lumbago», wanneer het letsel zich aan de onderrug bevindt.

Aan de basis van musculoskeletale aandoeningen liggen diverse oorzaken die elk verdere analyse vergen:

- De fysieke belasting: wat is de uitgeoefende kracht? Hoe lang duurt het werk? Wat is de aangenomen houding en met welke frequentie wordt het werk uitgevoerd? Worden er trillingen geproduceerd door de gebruikte machine? ...
- De organisatorische belasting: is de activiteit complex of eentonig? Hoe dringend is het werk en wat is het tijdsbestek waarin men het werk moet uitvoeren? Hoe zijn de relaties met de collega's, de verantwoordelijken, de klanten opgebouwd? ...
- De omgevingsbelasting: is het warm of koud in de ruimte? Is er tocht aanwezig? Is er veel geluidshinder? ...

Een kenmerk van MSA is de trage evolutie van de symptomen wat het moeilijk maakt om de oorzaak van het probleem vast te stellen. De verschillende aandoeningen hebben gemeenschappelijk dat ze een hardnekkig en terugkerend karakter hebben.

Hoe groot is het probleem?

Uit de resultaten van de vierde enquête naar de arbeidsomstandigheden in Europa blijkt dat 20% van de Belgische werknemers te kampen heeft met rugklachten en 18% met spierpijnen. Dat betekent dus dat 1 werknemer op 5 te maken krijgt met musculoskeletale aandoeningen.

Ongeveer 1 op 4 werknemers in de horeca sector kampt met rug- of spierpijnen. 22% van de werknemers in deze sector geeft aan dat ze rugklachten hebben en 20% dat ze last hebben van spierpijnen. Spierpijnen aan de onderste ledematen komen in de horeca vaker voor dan in andere sectoren.

Wat zijn de voornaamste risico's voor MSA?

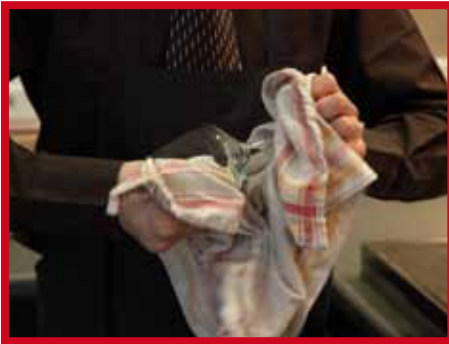
De risico's in verband met houdingen, inspanningen, herhalingen van bewegingen, trillingen,...

De armen hoger heffen dan de schouders, de pols buigen of draaien, of de rug of nek naar voren gebogen houden, zijn belastende houdingen. Deze belastende houdingen combineren met een bijkomende inspanning of met het hanteren van een last, verhogen de inspanning. De gewrichten, spieren, pezen en ligamenten worden meer uitgerekt en/of samengedrukt, met een hoger risico op beschadiging(en) van deze elementen. Als deze bewegingen daarenboven herhaaldelijk en aanhoudend worden uitgevoerd, neemt het risico op een musculoskeletale aandoening sterk toe.

Andere factoren kunnen de situatie nog verergeren, zoals:

- de kwaliteit van de greep van de lasten (handgrepen, handvatten, ...);
- de kwaliteit van het gereedschap of het meubilair;
- de interactie met de klant.

Hier zijn enkele voorbeelden van situaties die een fysiek risico inhouden voor kelners:

Herhaalde bewegingen met de bovenste ledematen en de pols tijdens de afwas, het proper maken van de glazen of het opdienen aan tafel

Veelvuldig aannemen van belastende houdingen voor de romp, de nek en de schouders

Tillen van zware lasten in een gebogen houding

De risico's in verband met de organisatie

De moeilijkheid of zelfs de onmogelijkheid om de eigen werktijd te plannen of een ongelijke verdeling van pauzes, heeft tot gevolg dat de meest belastende periodes geconcentreerd worden op een korte tijdsspanne. Een ander organisatorisch risico is het uitvoeren van eentonig werk, omdat dan steeds dezelfde musculoskeletale structuren belast worden.

Bovendien verhogen een wanordelijke kamer en moeilijke doorgangswegen het risico op vallen en glijden, en is men vaker verplicht om meer belastende houdingen aan te nemen.

Hetzelfde geldt wanneer er geen onderhoudsvoorschriften of –planning is voor het gebruikte materieel. Het gebrek aan onderhoud van het gereedschap of een gebrekkige vervanging van beschadigd materieel, verhoogt het risico op een musculoskeletaal letsel door belastende houdingen, inspanningen, herhalingen van bewegingen, ...

Plaatsgebrek verplicht om voorwerpen op te slaan op moeilijk bereikbare plaatsen

Losliggende kabels en draden vormen een struikelgevaar

De risico's in verband met de omgeving

De omgevingsfactoren zoals de aanwezigheid van tocht en koude kunnen het risico op een MSA verhogen. Koude bijvoorbeeld, verhoogt de benodigde spierkracht van de onderarmspiers en de belasting op de pezen met als gevolg een slecht hanteren van het gereedschap en een minder goede spiercoördinatie.

Gebrekkige verlichting zorgt ervoor dat verplaatsingen riskanter worden, omdat obstakels en hoogteverschillen minder goed zichtbaar zijn. Aanhoudend lawaai verstoort de communicatie en verhoogt het gevoel van vermoeidheid.

Hoe MSA voorkomen?

Door mijn werkplek, gereedschap en meubilair aan te passen (ergonomie)

De verbetering van de werkpost, de werkplaats, het gereedschap, de voertuigen is afhankelijk van de aanpassing van enkele parameters:

- Werken op de goede hoogte om een slechte werkhouding te vermijden:

	Precisiewerk	Licht werk	Zwaar werk
Man	100 – 110 cm (of meer)	90 – 95 cm	75 – 90 cm
Vrouw	95 – 105 cm	85 – 90 cm	70 – 85 cm
Referentie	Ter hoogte van de elleboog (of hoger)	Tussen heup en elleboog	Heuphoogte

- Gebruik een werkvlak aangepast aan je taak en aan je lengte

De hoogte van het werkvlak aanpassen aan de taak

- Een gemakkelijke toegang naar de werkplek voorzien

Een vrije ruimte vòòr de werkzone werkt comfortabeler en laat toe om dichter bij het werkvlak te staan

- De objecten hoger plaatsen om tillen, of een voorovergebogen houding of onnodige inspanningen te vermijden

Het tijdelijk neerzetten van voorwerpen op een verhoging om te vermijden dat je onnodig naar voren moet buigen

Borstel en vuilblik makkelijk bereikbaar ophangen, vermijdt belastende houdingen bij het opnemen

Het gebruik van een plank/werkvlak laat toe om de borden neer te zetten en vervolgens op te nemen met beide handen. Dit is minder belastend

- Lasten opbergen op een goede hoogte

Hoogtes boven het hoofd: geen lasten opbergen op deze hoogte!

De opbergruimte ter hoogte van de vloer en het hoofd: lasten opbergen die je zelden gebruikt

Dit is de gepaste hoogte om zware lasten in een rek op te bergen

Hoogte voor het opbergen van lichte en vaak gebruikte lasten

Vaak gebruikte voorwerpen moet je opbergen op een hoogte tussen de heupen en de schouders (groene pijl)

- Het hanteren en verplaatsen van lasten vergemakkelijken door middel van een technisch hulpmiddel

Steekkarretjes, transportkarren, transpalletten, ... vergemakkelijken het verplaatsen van bakken, stoelen, vaten, tafels, ...

Een aangepaste kar voor het verplaatsen van borden

Karren voor het verplaatsen van bakken

- De reikafstanden beperken, een technisch hulpmiddel gebruiken of het materieel aanpassen om belastende houdingen te vermijden

Om de diepte van de afwasbak te beperken kan gebruik gemaakt worden van een verplaatsbaar rooster

Het gebruik van een borstel met aanpasbare borstelsteel. De steel kan verlengd worden tot aan de schouders of hoger van de werknemer. Het bukken en voorover buigen blijft dan beperkt tijdens het schoonmaken van de vloer.

Voorzie in elke ruimte een stopcontact op een hoogte van ongeveer één meter. Dit voorkomt onnodig bukken om de stekker in het stopcontact te steken, bv. van de stofzuiger

Door zo dicht mogelijk bij de uit te voeren taak te gaan staan, wordt werken in gebogen houdingen vermeden

Een diepvrieskast met laden laat toe om makkelijker producten uit te halen

Een diepvrieskast met laden laat toe om makkelijker producten uit te halen. Met doorzichtige deuren wordt het bovendien makkelijker om alles snel terug te vinden (© Antoine nv)

Het aanpassen van de hoogte van de karren aan het werkvlak, vermijdt onnodige krachtinspanningen

Door het gebruik van gereedschap met een aangepaste steel kan de pols in neutrale positie gehouden worden

De voorkant van deze bak werd verlaagd. Daardoor kunnen de zakken weggeborgen worden zonder de armen overmatig te belasten.

- Het verbeteren van de eigenschappen van lasten of voorwerpen, door bv. het gewicht of het volume te verminderen of ze te voorzien van handvatten, ...

Maximaal toegestaan gewicht voor een man en een vrouw in functie van de grijpafstand. Voorbeeld: ter hoogte van het bekken= 25kg voor een man en 15kg voor een vrouw

Bij taken waarbij geen kar kan gebruikt worden, is het best om ofwel kleine emmers te gebruiken ofwel de emmer slechts halfvol te vullen (5 liter in plaats van 10 liter).

Kies voor emmers met handvatten met een voldoende grote diameter (1,9 tot 3,8 cm). Handvatten met een kleinere diameter vergen een krachtigere greep.

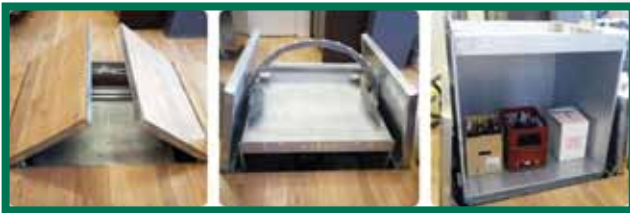

Kies voor producten die geleverd worden in kisten of dozen met handgrepen

Serviesgoed met een licht gewicht is minder belastend voor de spieren, pezen en gewrichten

- Gebruik maken van technische hulpmiddelen om inspanningen en herhaalde bewegingen zoveel mogelijk te beperken

Met een tillift worden risicovolle manuele verplaatsingen langs trappen overbodig (copyright www.etnafapel.com, JPP accessibilité et iso U van SKG)

Een spoelsysteem met douchekop om de belasting van de polsen en onderarmen bij de herhaalde spoelwerkzaamheden te beperken. Het blokkeersysteem beperkt bovendien de duur van de krachtinspanning

Een afwasmachine gebruiken om glazen en borden af te wassen (© Techni-contact et © Unic Aqua)

Dweilen en schoonmaakdoeken in fijn textiel, of microvezel vergen minder herhaalde bewegingen bij het drogen en zijn efficiënter in de schoonmaak

Met waterslangen kan de emmer gevuld worden op de kar

- Het opbergen en de verplaatsingsmogelijkheden verbeteren om vallen en belastende houdingen te vermijden

Vermijd losliggende kabels en oneffenheden die aanleiding kunnen geven tot val- en struikelpartijen

Doorgangen naar liften, deuren en kelders steeds vrijhouden

Organisatie van het werk

De repetitieve en eentonige bewegingen (zelfs als ze een beetje variëren) worden snel vermoeiend, want ze belasten steeds dezelfde spieren en dezelfde gewrichten.

Om dit te vermijden, is zoveel mogelijk variatie en afwisseling in het werk vereist, moet er regelmatig van houding veranderd worden, en moeten licht en zwaar werk afgewisseld worden. Bijkomende aanbevelingen zijn nog het aanpassen van de (werk)kledij aan de verschillende soorten werk, teamwerk en opleiding.

Zware en belastende taken kunnen best met twee gedaan worden

Het aannemen van goede houdingen

Het naar voren buigen van de romp, het draaien met de romp en het draaien gecombineerd met buigen, zijn bewegingen die het meest schadelijk zijn voor de rug.

Er kunnen drie belangrijke principes naar voren worden geschoven om een last op te tillen:

- Plaats je voeten naast en omheen de last
- Respecteer de natuurlijke kromming van de wervelkolom (rug niet buigen)
- Gebruik de beenspieren
 - voor een zware last, knieën niet te diep buigen, max. 90°
 - voor een lichte last, kan je dieper doorbuigen

Tillen van een last met twee handgrepen:

Tillen van een last zonder handgrepen:

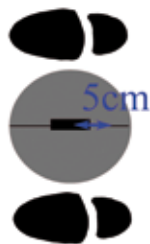

Tillen van een leeg vat:

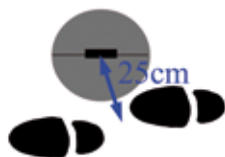

Tillen van een leeg vat en op hoogte neerzetten

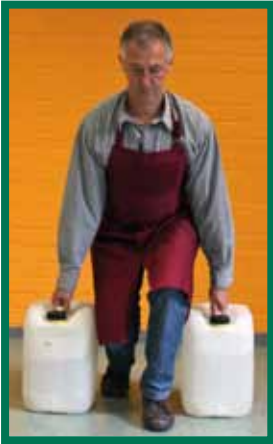
Tillen van een last met een handgreep:

Tillen van een last met een handgreep; de voeten omkaderen de last

Tillen van een last met de voeten achter elkaar geplaatst

Tillen van twee kannen

Tillen van een zak

Optillen van een zware zak in twee bewegingen: de zak rechtzetten, daarna kantelen en optillen

Optillen van een zware zak in twee bewegingen: de zak rechtzetten, daarna kantelen en optillen

Optillen van een lichte zak

Tillen van een pallet:

Tillen van stoelen en tafels:

Een last neerzetten op een hoogte hoger dan de heupen door gebruik te maken van een bewegingsimpuls

De greep van de handen aanpassen door te steunen op de bovenbenen:

De knie als steun gebruiken:

Gezonde werkhoudingen bij taken zonder tillen

De rug loopt niet enkel gevaar tijdens het tillen van een last, ook het herhaald vooroverbui- gen van de romp of het draaien van de romp, is op termijn schadelijk voor de rug. Er zijn verschillende manieren om de rug te beschermen in deze werksituaties.

- Gebruik maken van een optimale handsteun

- De natuurlijke kromming van de wervelkolom behouden

- De knieën volledig buigen; een knie op de vloer plaatsen

- Een been omhoog zwaaien als tegengewicht

- **Voorwerpen vastnemen met een aangepaste greep**

Op de volgende manier worden de spieren van de armen en de polsen minder belast bij het dragen van een dienblad: draag de voorwerpen dicht bij het lichaam en houd de ellebogen dicht bij het lichaam bij het dragen van een dienblad. Houd het dienblad in evenwicht op de onderarm en de hand en zoek met de elleboog steun tegen het middel. Bijkomende tip: draag voorwerpen afwisselend met de ene en dan met de andere hand.

De last dichterbij houden door met de elleboog tegen het middel te steunen

Het bord ontspannen vasthouden met de volledige hand beperkt de druk op de pezen en ontspant de spieren

Welke oefeningen kan ik gemakkelijk doen?

De spieren en gewrichten soepel houden om de effecten van een statische houding te verminderen.

- Houd de uitrekking \pm 20 seconden aan
- Rek u geleidelijk verder uit, zonder pijn te voelen
- Adem langzaam uit (blazen) terwijl u zich uitrekt

Nota

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

REGIONALE DIENSTEN

De regionale diensten van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg zijn elke woensdag doorlopend toegankelijk voor het publiek van 9u tot 16u30. Voor informatie betreffende de andere openingsuren of voor het maken van een afspraak, dient U zich rechtstreeks tot de dienst in kwestie te wenden.

TOEZICHT OP DE SOCIALE WETTEN

Aalst

Dokter André
Sierenstraat 16 b 4
9300 AALST
Tel.: 053 75 13 33
Fax: 053 75 13 44

Antwerpen

Theater Building
Italiëlei 124 bus 56
2000 ANTWERPEN
Tel.: 03 213 78 10
Fax: 03 213 78 34

Brugge

Breidelstraat 3
8000 BRUGGE
Tel.: 050 44 20 30
Fax: 050 44 20 39

Brussel

Ernest Blerotstraat 1
1070 BRUSSEL
Tel.: 02 235 54 01
Fax: 02 235 54 04

Gent

Savaanstraat 11/002
9000 GENT
Tel.: 09 265 41 11
Fax: 09 265 41 10

Halle-Vilvoorde

d'Aubremestraat 16
1800 VILVOORDE
Tel.: 02 257 87 30
Fax: 02 252 44 95

Hasselt

TT 14
Sint-Jozefsstraat 10 bus 9
3500 HASSELT
Tel.: 011 35 08 80
Fax: 011 35 08 98

Kortrijk

IJzerkaai 26-27
8500 KORTRIJK
Tel.: 056 26 05 41
Fax: 056 25 78 91

Leuven

Philipssite 3A bus 8
3001 LEUVEN
Tel.: 016 31 88 00
Fax: 016 31 88 10

Mechelen

Louizastraat 1
2800 MECHELEN
Tel.: 015 45 09 80
Fax: 015 45 09 99

Roeselare

Kleine Bassinstraat 16
8800 ROESELARE
Tel.: 051 26 54 30
Fax: 051 24 66 16

Sint-Niklaas

Kazernestraat 16-Blok C
9100 SINT-NIKLAAS
Tel.: 03 760 01 90
Fax: 03 760 01 99

Tongeren

E. Jaminéstraat 13
3700 TONGEREN
Tel.: 012 23 16 96
Fax: 012 39 24 53

Turnhout

Warandestraat 49
2300 TURNHOUT
Tel.: 014 44 50 10
Fax: 014 44 50 20

Duitstalige directie

rue Fernand Houget 2
4800 VERVIERS
Tel.: 087 30 71 95
Fax: 087 35 11 18

Directie van het vervoer

Louizastraat 1
2800 MECHELEN
Tel.: 015 45 09 91
Fax: 015 45 09 97

TOEZICHT OP HET WELZIJN OP HET WERK

Antwerpen

Theater Building
Italiëlei 124 bus 77
2000 ANTWERPEN
Tel.: 03 232 79 05
Fax: 03 226 02 53

Brussel

Ernest Blerotstraat 1
1070 BRUSSEL
Tel.: 02 233 45 46
Fax: 02 233 45 23

Limburg - Vlaams Brabant

Koning Albertstraat 16B
3290 DIEST
Tel.: 013 35 90 50
Fax: 013 35 90 89

Oost-Vlaanderen

Ketelvest 26/202
9000 GENT
Tel.: 09 265 78 60
Fax: 09 265 78 61

West-Vlaanderen

Breidelstraat 3
8000 BRUGGE
Tel.: 050 44 20 20
Fax: 050 44 20 29

Het Europees Sociaal Fonds
investeert in uw toekomst